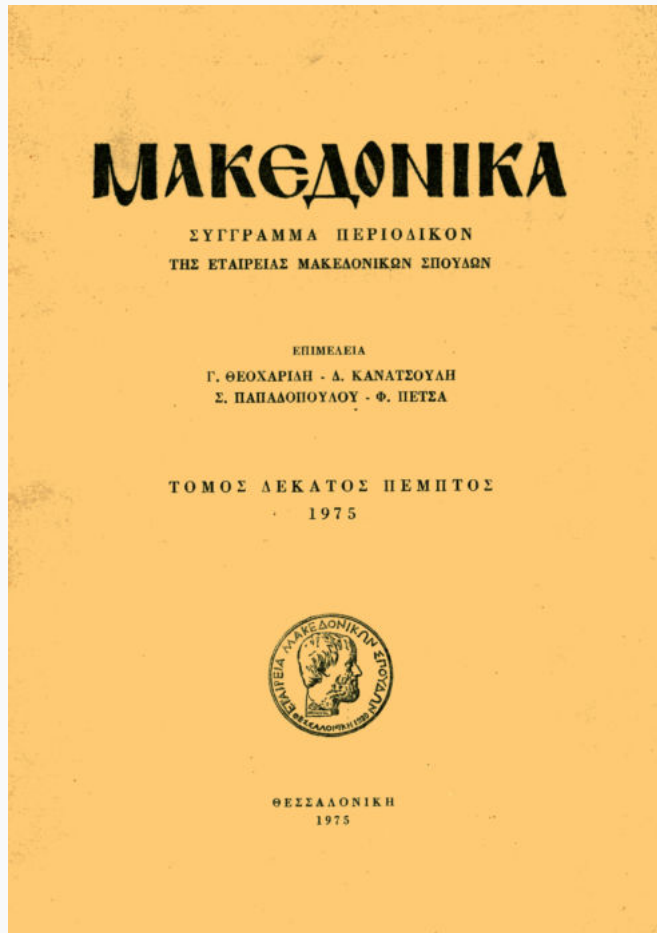

Makedonika

Vol 15, No 1 (1975)

Μιχαήλ Άθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.623](https://doi.org/10.12681/makedonika.623)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (2015). Μιχαήλ Άθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-). *Makedonika*, 15(1), 408–409. <https://doi.org/10.12681/makedonika.623>

τερος, ἂν διαχώριζε σὲ μιά μελέτη τὴ δημοσίευση τῶν πηγῶν (μὲ οποιαδήποτε μέθοδο) καὶ σὲ ἄλλη προέβαινε σὲ ἱστορικὴ ἀνάλυσή τους. Γιατὶ ὁ κ. Σερεμιέτης ἀσφαλῶς κατέχει τὸ θέμα του καὶ περιμένουμε τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τοῦ υλικοῦ ποῦ συγκέντρωσε.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Μιχαήλ Ἀθ. Καλινδέρη, 'Ο κώδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686—), ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη), Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 151 + XVII πίν.

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ Κώδικα, ποῦ μὲ τόση εὐσυνειδησία ἐκίδει ὁ κ. Μ. Καλινδέρη, κατατοπίζεται ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τὴν ὁποία προτάσσει. Εἶναι ὑποθέσεις ἀνάλογες μὲ ἀναφερόμενες σὲ ἄλλους ὡς τώρα ἐκδοθέντες κώδικες Μητροπόλεων, ποῦ ἀπασχόλησαν τὸν ἱεράρχη Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς Μητροπολίτη Σισανίου, ὡς Πατριάρχῃ Ἀχριδῶν καὶ τέλος ὡς Πρόεδρος Σισανίου (1686-1744). Οἱ ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες ἀπασχολοῦν τοὺς χριστιανούς τῆς δικαιοδοσίας του καταγράφονταν στὸν «Ἱερό», ὅπως ὀνομαζόταν, Κώδικα ὡς πράξεις ἐπικυρωμένες γιὰ νὰ ἐπισημοποιῆται ἢ νομιμότητά τους καὶ νὰ ἔχουν «τὴν ἰσχὴν ἐν παντὶ κριτηρίῳ», ἢ «εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν», ὅπως συνηθίζονταν νὰ σημειώνεται στὶς πράξεις αὐτῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ περιεχόμενο τῶν πράξεων εἶναι ποικίλο: Διαζύγια, διαθήκες, δωρεές, διανομὲς περιουσίας, ἐξοφλήσεις χρεῶν, υἰοθεσίες, ἀγοραπωλησίες καὶ ἄλλες δικαιοπραξίες. Ἀναφέρονται δηλ. σὲ θέματα ποῦ σχετίζονται μὲ μορφῆς δικαίου (κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ, ποινικοῦ κ.λ.), οἱ ὁποῖες ἴσχυσαν γιὰ τοὺς ὑπόδουλους τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐκφράζονταν μὲ τὶς ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῶν κατὰ τόπου Μητροπολιτῶν. Ἡ μὴν πράξις ποῦ εἶναι ἄσχετη μὲ τὶς ἄλλες εἶναι τὸ καταχωρισμένο ἠμερολόγιον τῆς Συνοδικῆς ἀποφάσεως, ποῦ ἀναφέρεται στὴν καθάραιση τοῦ Ἡπειρώτη Μεθόδιου Ἀνθρακίτη.

'Ο Κώδικας, ὅπως σημειώνει ὁ κ. Καλινδέρης, δὲν χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ διάδοχο τοῦ Ζωσιμᾶ, Νικηφόρο (1746-1769), οὔτε ἀπὸ τὸν Κύριλλο, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο Ἰωαννίνων (1769-1792). Οἱ καταχωρίσεις στὸν Κώδικα ξαναρχίζουν τὸ 1797, ἐπὶ Νεοφύτου, ἀπὸ τὴν Ἀβδέλλα Γρεβενῶν, διακόπτονται καὶ πάλι γιὰ νὰ συνεχιστοῦν ἐπὶ Λεοντίου (1835-1852), μὲ τελευταία ἐγγραφή τὸ 1896.

Οἱ ἐγγραφές ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχιερατεία τοῦ Νεοφύτου, δὲν εἶναι ἄγνωστες στοὺς ἐρευνητές, γιατί, ἐξ αἰτίας τοῦ περιεχομένου τους (ἀξιομινημόνευτα γεγονότα τοπικῆς καὶ γενικότερης σημασίας, μὲ ταυτόχρονη προβολὴ προσώπων) καὶ τοῦ τρόπου καταγραφῆς τους, ἦταν πιὸ προσιτῆς καὶ πιὸ πρόσφορες γιὰ ἐκμετάλλευσή ἀπ' αὐτούς. Τὸ κύριο, ὅμως, σῶμα τοῦ Κώδικα, ποῦ περιέχει τὶς πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ἔμεινε ἄγνωστο σχεδὸν καὶ ἀνεκμετάλλευτο καὶ πρώτη φορὰ ἐρχεται στὴ δημοσιότητα. Ποιὰ σημασία ἔχει αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν καταχωρίσεων, τὸ ὁποῖο, στὴν εὐρύτερη ἐνοσία του, πέρα ἀπὸ τὶς μορφῆς δικαίου ποῦ ἐπισημάνανε, συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν παράδοση τῆς περιοχῆς, μὲ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, τὴ γλῶσσα καὶ γενικά μὲ τὴ ζωὴ σ' ὅλες τὶς ἐκφράσεις τῆς.

'Ορθὴ εἶναι ἡ μέθοδος, ποῦ ἀκολούθησε ὁ συγγραφέας γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ Κώδικα. Χώρισε τὸ περιεχόμενό του σὲ δύο τμήματα. Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται ὅλες οἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ποῦ ἀποτελοῦν βασικά καὶ τὸ ἀνέκδοτο υλικό. Σ' αὐτὸ ἔδωσε τὸν τίτλο, «Αἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ». Οἱ ὑπόλοιπες καταχωρίσεις τοῦ Κώδικα περιελήφθησαν στὸ τμήμα: «Τὰ μετὰ τὸν Ζωσιμᾶν», καί, ἐκτός ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, ὅλες δημοσιεύονται ὁλόκληρες, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καταχωρισμένες.

Τις δυσχέρειες πού παρουσίαζε ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὸ περιεχόμενόν τους ἡ ἔκδοσις τῶν πράξεων τοῦ Ζωσιμῆ ὁ κ. Καλινδέρης τὶς ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἐνδεδειγμένο τρόπο. Τὶς πράξεις πού εἶχαν εὐρύτερη καὶ οὐσιαστικότερη σημασία τὶς δημοσίευσε ὀλόκληρες. Γιὰ τὶς ἄλλες, πού δὲν παρουσίαζαν αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον, κατέφυγε σὲ σύντομη ἢ πῶ ἀναπτυγμένη περίληψη—ἀνάλογα πάλι μὲ τὸ περιεχόμενόν τους—ἢ ὅποια συμπληρώνεται, σὲ περιπτώσεις πού ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἐπιβάλλεται, μὲ ἀποσπάσματα πού ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀξιολόγησή τους συνεισφέρουν στὴ γνωριμία τῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Στὴν εἰσαγωγή, τέλος, ἐξηγεῖται γιὰτὶ προτιμήθηκε ἡ παράθεσις τοῦ ὕλικου ὄχι κατὰ εἰδολογικὴ διαίρεση, ἀλλὰ κατὰ χρονολογικὴ κατάταξη καὶ ἀναφέρονται ὅσα ἄλλα μέσα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐπιστημονικότερη παρουσίαση τοῦ ὕλικου.

Μεγάλη θὰ ἦταν ἡ προσφορά τοῦ ἐκδότη τοῦ Κώδικα, ἂν παρουσίαζε στὴ συνέχεια μόνον τὸ ἀρχαιολογικὸ ὕλικόν, πράγμα πού, ὅπως ἐξηγεῖ στὴν εἰσαγωγή του, σκέφτηκε νὰ κάνῃ. Γιὰ τοὺς μελετητὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας θὰ ἀποτελοῦσε τὸ ὕλικόν αὐτὸ μιά πηγὴ πολὺτιμη. Ὁ κ. Καλινδέρης, ὅμως, ἀπὸ τοὺς ἀξιόλογους ἐρευνητὲς τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, προχώρησε στὸ δυσχερέστερον μέρος πού ἔχει νὰ ἀντιμετώπισῃ ἕνας ἐπιστήμονας, ὅταν θέλῃ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὀποιαδήποτε προσφορά του: στὸν ὑπομνηματισμὸν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου πού παρουσιάζει, πράγμα πού ἐπιτρέπει τὴν κριτικὴ ἀποτίμησίν του, τὴ συσχέτισιν, τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν του, τὴν ἀξιοπιστίαν του καὶ τὴν ἐνταξίν του, τέλος, τόσο στὸ στενὸ πλαίσιον τῆς ἱστορίας τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν ὅποια προέρχεται, ὅσο καὶ στὴν ὅλη δομὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Ἡ ὑπομνηματισμὸς ὄλων τῶν καταγραφῶν τοῦ Κώδικα εἶναι τόσο λεπτομερὲς σὲ ἔκτασιν καὶ βάθος, ὥστε δὲν ὑπερβάλλει κανεὶς σημειώνοντας πῶς τὸ κυριότερον μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Καλινδέρη ἀποτελεῖ αὐτὸς ὁ σχολιασμὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου. Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα συγγράμματα μὲ τὶς ὁποῖες τὸ ὕλικόν αὐτὸ ἐντάσσεται στὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται καὶ ἐλέγχει, εἶναι καὶ οἱ προσωπικὲς θέσεις τοῦ ἐκδότη τόσο πᾶνω στὰ ἱστοροῦμενα γεγονότα, ὅσο καὶ στὶς προθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ στὶς πράξεις πού διαδραματίζονται. Εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ μελέτη τοῦ λαογραφικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ προσπάθεια ἀνιχνεύσεως τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς του, ὅπως π.χ. ἐπιχειρεῖται στὶς περιπτώσεις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὶς πράξεις. "Ἄν σ' αὐτὰ προστεθῇ καὶ ἡ προσπάθεια διερευνήσεως τῆς ζωῆς τῶν κατοικῶν στὶς διάφορες ἐκφάνσεις της, συντηχῆς κ.λ., ὅπως καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, τότε συμπληρώνεται καὶ μπορεῖ νὰ ἀποτιμηθῇ, ὅπως δικαιοῦται ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ περιεχόμενόν του, ὁ μόνος πού καταβλήθηκε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτή.

Ἡ ὅλη ἐργασία συμπληρώνεται μὲ ἀναλυτικὸν εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων καὶ τόπων καὶ δημοσίευσιν φωτογραφῶν χαρακτηριστικῶν σελίδων. Γενικὰ ἡ ἔκδοσις τοῦ Κώδικα ἀποτελεῖ μιά σπουδαία συμβολὴ στὴν ἱστορίαν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Νέον, ἀξιολογῆσθαι ἀπὸ κάθε πλευρὰ σημασίας, ὕλικόν προσφέρεται καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν, ἔτσι πού νὰ διευκολύνεται ὁ ἐρευνητὴς στὴν ἀναζήτησιν τοῦ οὐσιώδους, στὴ βιβλιογραφικὴ σύνδεσίν του μὲ τὰ γεγονότα καὶ στὴν ἐνταξίν τους στὸν ἱστορικὸν περίγυρον πού ἐνδιαφέρειται.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ